

6. Прадівляний М. Використання особистісно орієнтованого підходу у формуванні готовності до іншомовного професійного спілкування студентів технічних спеціальностей / М. Прадівляний // Вісник Вінницького політехнічного інституту. №4. Вер. 2016. – С. 115 – 119.
7. Слободянюк О. Педагогічна модель формування професійно-етичної компетентності майбутніх менеджерів / О. Слободянюк // Вісник Вінницького політехнічного інституту. Стратегія, зміст та нові технології підготовки спеціалістів з вищою технічною освітою. №5. 2015. – С. 146 – 151.
8. Федорчук А. Структурна модель підготовки майбутнього вчителя інформатики до роботи в класах фізико-математичного профілю / А. Федорчук // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені В. Винниченка. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технічної освіти. 2015. Вип. 7 (1). – с. 95 – 98.
9. Шапран Ю. Педагогічне моделювання у процесі формування професійної компетентності майбутнього вчителя біології / Ю. Шапран // Рідна школа. №12 (грудень). 2012. – С. 39 – 43.
10. Шишкін Г.О. Особистісно-орієнтоване навчання майбутніх учителів технологій / Г.О. Шишкін // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Вип.. 40, 2013. – С. 292 – 297.

#### References

1. Bex I. Akcenty`my`stecz`koyi tvorchosti ta vy`xovannya osoby`stosti / I. Bex // Estety`ka i ety`ka pedagogichnoyi diyi. – 2012. Vy`p.3. – S. 38 – 43.
2. Kopany`cya K. Teknologichny`j pidxid do modelyuvannya dy`dakty`chny`x sy`tuacij / K. Kopany`cya // Visny`k L`vivs`kogo universy`tetu. Seriya pedagogika. 2009. Vy`p.25. Ch.2. – S. 170 – 177.
3. Kukushkina V.S. i dr. Pedagogicheskie tekhnologii / Pod obshchej red. V.S. Kukushkinoy. – Rostov na/D., 2002. – 264 s.
4. Nichkalo N. Razvitie v Ukraine issledovaniy po problemam pedagogiki i psihologii professional'nogo obrazovaniya na rubezhe stoletij / N. Nichkalo; Evropejskij fond obrazovaniya; Nacional'nyj Centr Ukraina. – K. : Naukovij svit, 2004. – 67 s.
5. Ovcharenko N. Osoby`stisno oriyentovany`j pidxid u profesijnij pidgotovci majbutnix uchyteliv muzy`chnogo my`steczta do vokal`no-pedagogichnoyi diyal`nosti / N. Ovcharenko // Naukovi zapy`sky` NDU im.M. Gogolya. Psy`xologo-pedagogichni nauky`. 2013. # 2. – S. 148 – 153.
6. Pradivlyanny`j M. Vy`kory`stannya osoby`stisno oriyentovanogo pidxodu u formuvanni gotovnosti do inshomovnoho profesijnogo spilkuvannya studentiv texnichny`x special`nostej / M. Pradivlyanny`j // Visny`k Vinny`cz`kogo politexnichnoho insty`tutu. #4. Ver. 2016. – S. 115 – 119.
7. Slobodyanyuk O. Pedagogichna model`formuvannya profesijno-ety`chnoyi kompetentnosti majbutnix menedzheriv / O. Slobodyanyuk // Visny`k Vinny`cz`kogo politexnichnoho insty`tutu. Strategiya, zmist ta novi texnologiyi pidgotovky`specialistiv z vy`shchoy texnichnoy osvitoju. #5. 2015. – S. 146 – 151.
8. Fedorchuk A. Strukturna model`pidgotovky`majbut`ogo vchy`telya informaty`ky`do roboty`v klasax fizy`ko-matematy`chnogo profilyu / A. Fedorchuk // Naukovi zapy`sky`Kirovograds`kogo derzhavnogo pedagogichnoho universy`tetu imeni V. Vy`nny`chenka. Seriya: Problemy`metody`ky`fizy`ko-matematy`chnoyi i texnichnoyi osvity`. 2015. Vy`p. 7 (1). – s. 95 – 98.
9. Shapran Yu. Pedagogichne modelyuvannya u procesi formuvannya profesijnoyi kompetentnosti majbut`ogo vchy`telya biologiyi / Yu. Shapran // Ridna shkola. #12 (gruden`). 2012. – S. 39 – 43.
10. Shy`shkin G.O. Osoby`stisno-oriyentovane navchannya majbutnix uchyteliv texnologij / G.O. Shy`shkin // Naukovy`j chasopy`s NPU imeni M.P. Dragomanova. Seriya 5. Pedagogichni nauky`: realiyi ta perspekty`vy`. Vy`p.. 40, 2013. – S. 292 – 297.

УДК 378-051:005.336.2:001.8

DOI 10.31652/2415-7872-2019-58-68-73

### ВИЗНАЧЕННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА

**Т. М. Горохівська**

**orcid.org/0000-0001-5997-4676**

**Р. С. Гуревич**

**orcid.org/0000-0003-1304-3870**

*У статті представлено теоретичний аналіз сучасних методологічних підходів до проблеми розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів. Зауважено, що на відміну від традиційних методологічних підходів (системний, діяльнісний, акмеологічний тощо), сучасні – більш узгоджені з освітніми та соціальними реаліями сьогодення й посідають вагоміше місце в наукових розвідках щодо проблем гуманістичної, особистісно-орієнтованої педагогіки. Підкреслено важливість інтегративного підходу до проблеми розвитку професійно-педагогічної компетентності викладача, створення єдиного, цілісного змісту його професійної діяльності. З'ясовано,*

що використання інноваційного підходу пов'язане зі збагаченням позитивного досвіду викладацької діяльності, формуванням професійної педагогічної культури та культури спілкування. Розглянуто креативний підхід, який зумовлено потребою сучасної вищої школи в креативній, творчій особистості викладача. Визначено, що застосування функціонального підходу дає змогу трактувати розвиток професійно-педагогічної компетентності викладача як процес його творчого вдосконалення під час виконання визначених професійних функцій. Зроблено висновок, що використання означених підходів дозволяє здійснити розробку науково-методичної системи розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів.

**Ключові слова:** професійно-педагогічна компетентність, викладач вищої школи, професійний розвиток, методологічний підхід, інтегральний підхід, креативний підхід, інноваційний підхід, функціональний підхід.

## DEFINING MODERN METHODOLOGICAL APPROACHES TO DEVELOPING PROFESSIONAL PEDAGOGICAL COMPETENCY IN LECTURERS

T. Horokhivska, R. Gurevych

*The article presents theoretical analysis of new methodological approaches to developing professional pedagogical competency in lecturers. It is found that unlike traditional methodological approaches (systemic approach, activity-based approach, acmeological approach, axiological approach, anthropocentric approach, competency-based approach, etc.) modern ones are more consistent with today's educational and social realities and occupy an increasingly important place in research on the problems of humanistic and personality-oriented pedagogy. The article highlights the importance of integrative approach to developing professional pedagogical competency in lecturers and creating a unified, holistic content of their professional activity based on the harmonious implementation of interdisciplinary connections in teaching special subjects. It is specified that the use of innovative approach to developing professional pedagogical competency in lecturers is connected to enriching positive experience of teaching activity, providing opportunities for mastering innovative teaching technologies and forming professional pedagogical and communication culture. The article also analyzes creative approach, which is caused by the need of modern higher education for creative lecturers. It is clarified that the application of a functional approach makes it possible to interpret the development of lecturers' professional and pedagogical competency as a process of their creative development while performing certain professional functions. It is concluded that there is no single methodological approach to developing professional and pedagogical competency in lecturers. It is clarified that the presented methodological views form the conceptual basis of the research. The use of the above-mentioned methodological approaches contributes to designing the scientific and methodological system for developing professional pedagogical competency in lecturers.*

**Key words:** professional and pedagogical competency, lecturer, professional development, methodological approach, integrative approach, creative approach, innovative approach, functional approach.

Сьогодні у вищій освіті України гостро дискутуються питання, пов'язані з напрямками та змістом забезпечення якості освіти. При цьому відбуваються суттєві зміни в поглядах на особистість викладача, шляхи його професійного розвитку й перетворення. Так, переформатовується його статус, освітні функції, корегуються вимоги до професійної готовності, конкурентоспроможності, здатності до активної та відповідальної роботи на рівні світових стандартів, спроможності до постійного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності, готовності змінюватись та пристосовуватись до нових потреб ринку праці. Природно, що на сучасному етапі реформування вищої освіти посилюється інтерес наукової спільноти до процесу підвищення рівня професійно-педагогічної компетентності викладача вищої школи. Саме тому, на нашу думку, важливим підґрунтям успішної реалізації цього процесу має стати осмислення сучасної методології, нових методологічних підходів до проблеми розвитку означеної компетентності.

Аналіз досліджень і публікацій свідчить, що останнім часом педагогічна наука збагатилась результатами досліджень, в яких висвітлюються філософсько-методологічні аспекти компетентності, також професійної (Б. Гершунський, Н. Кузьміна, О. Лебедєва, Л. Лук'янова, М. Розов, В. Шадриков та ін.); методологічні й теоретичні засади педагогічної, професійної компетентності (В. Адольф, В. Баркасі, Г. Беленька, М. Бирка, Т. Браже, С. Бухальська, А. Вербицький, В. Демиденко, О. Жирун, Р. Квасніца, Т. Кроул, В. Лозова, В. Люльчик, Л. Мартинюк та ін.); концептуальні підходи до розуміння професійно-педагогічної компетентності сучасного педагога (Н. Брюханова, І. Васильєв, О. Вознюк, І. Драч, О. Дубасенюк, І. Каньковський, О. Пометун, В. Сластенін, Л. Хомич та ін.). Аналіз наукових праць дав змогу стверджувати про відсутність єдиного методологічного підходу до визначення сутності і змісту професійно-педагогічної компетентності викладача.

Незважаючи на те, що кількість публікацій, присвячених дослідженню методологічних і теоретичних засад компетентності постійно зростає, як і увага дослідників до цього перспективного напрямку, у науковій літературі не знайшли комплексного висвітлення питання, пов'язані із розглядом сучасних методологічних підходів до проблеми розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів закладів вищої освіти.

**Метою статті** визначено здійснення теоретичного аналізу сучасних методологічних підходів до проблеми розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів закладів вищої освіти.

Для вивчення проблеми розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів закладів вищої освіти важливим є розкриття методологічних підходів, що розвивають теорію педагогічного дослідження. Варто зазначити, що методологію науки розуміють як загальну систему теоретичних знань, які виконують роль провідних принципів наукового пізнання, шляхів та засобів реалізації наукового дослідження. Розрізняючи декілька рівнів методології, дослідники [3, с. 70-71] змістом першого рівня окреслюють філософські знання, які охоплюють філософські основи дослідження, його світоглядну функцію та загальнонаукові положення. Загальнонаукова методологія (методологічні підходи, характеристика типів наукових досліджень, їхніх елементів та етапів) складає зміст другого рівня. Третій рівень охоплює конкретно-наукову методологію, як сукупність принципів, методів, процедур, що застосовуються в спеціальній науковій дисципліні. Четвертий рівень утворюється методикою й технікою дослідження.

Водночас, зміст поняття «підхід» являє собою певну сукупність, органічне поєднання теорії і методів, які дають певне відображення реальності. З одного боку – це початкова позиція, вихідний принцип, основне положення, а з другого – напрям вивчення предмета дослідження [12, с. 117-118]. У новітньому філософському словнику «підхід» розглядається як комплекс прагматичних, парадигматичних, синтагматичних структур й механізмів у пізнанні і практиці, що характеризує стратегії, які конкурують між собою (або історично змінюють одна одну), і програми у філософії, науці, політиці або в організації життя й діяльності людей [11, с. 526]. О.Галус під підходом розуміє певний погляд на об'єкт, особливу процедуру побудови обґрунтованого дослідницького циклу [2, с. 13]. У нашому дослідженні поняття «підхід» розуміємо як вихідне положення здійснення діяльності, спрямованої на розвиток професійно-педагогічної компетентності викладачів.

Методологічний підхід визначається як стратегія, що ґрунтується на основних положеннях відповідної теорії й розглядає напрями дослідження стосовно його предмета [6, с. 19]. Разом з тим, він характеризується як орієнтація у теоретичній і практичній діяльності, що передбачає використання певної сукупності знань, понять, прийомів, принципів та способів у процесі пізнання або перетворення об'єкту будь-якої дійсності [16, с. 52].

Звертаючись до рівня загальнонаукової методології, зауважимо, що на відміну від традиційних методологічних підходів (системний, діяльнісний, акмеологічний, аксіологічний, культурологічний, компетентнісний, особистісно-орієнтований, антропоцентричний тощо), сучасні методологічні підходи – більш узгоджені з освітніми та соціальними реаліями сьогодення й посідають вагоме місце в наукових розвідках із проблем гуманістичної, особистісно-орієнтованої педагогіки. Тому, погоджуючись із твердженням про взаємопов'язаність традиційних і сучасних методологічних наукових підходів до проблеми розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів, зупинимось докладніше на обґрунтуванні останніх.

Зазначимо, що *функціональний підхід* (Л. Білоусова, О. Будник, В. Деміденко, С. Іванова, Т. Красікова та ін.) з різними назвами (системно-функціональний, структурно-функціональний) знаходить своє застосування на всіх рівнях розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів. Функціональність, як наголошує польський науковець З. Маркоцкі, окрім учіння, передбачає опанування цінностями та вміннями використовувати їх у практиці, зокрема інноваційній [19, с. 18].

Сьогодні функціональність відіграє провідну роль у набутті викладачем професіоналізму і, зокрема, професійно-педагогічної компетентності. Відповідно до функціонального підходу, людина стає компетентною відносно реалізації своїх зовнішніх функцій, здійснення діяльності або виконання певних задач. Як зазначають науковці, основними функціями викладача на шляху оволодіння професійно-педагогічною компетентністю є навчальна, організаційна, методична і науково-презентаційна [7].

Тому застосування функціонального підходу дає змогу трактувати розвиток професійно-педагогічної компетентності викладача як процес його творчого вдосконалення через визначення функцій, практичних шляхів і механізмів удосконалення рівня професійної підготовки, їхню реалізацію в конкретних умовах освітнього процесу. Вважаємо, що реалізація функціонального підходу на практичному рівні виявляється під час застосування інтегративного, інноваційного та креативного підходів.

За сучасних умов інформаційного перенавантаження освітнього процесу особливого значення набуває *інтегративний підхід* (М. Артишевська, О. Вознюк, Л. Дольнікова, О. Дятлова, І. Козловська, К. Левківська, Н. Світловська, Р. Собко, В. Похонський та ін.). Науковці зазначають [8], що загальним поняттям «інтегративний підхід» об'єднуються теоретичні положення, які характеризують сутність феномена інтеграції в педагогіці, інтеграції змісту освіти, доцільного об'єднання його елементів у цілісність. У результаті інтеграції, вважають О. Вознюк і О. Дубасенюк, раніше самостійні елементи поєднуються та певним чином синтезуються в цілісну систему на основі встановлення функціональних взаємозв'язків, взаємного переходу та доповнення, керування, зближення теорій навчання й виховання, об'єднання в системах організації освіти та його змісту [1, с. 95-96].

М. Пак зауважує, що інтегративний підхід є методологічним підходом з певною «призмою бачення» усього процесу освіти через доцільне об'єднання та синтез компонентів змісту навчання, формування цілісної системи узагальнених знань, а також видів і способів діяльності [13]. Водночас Г. Селевко [14] виокремлює напрями, за якими досліджується проблема інтегрованого підходу в освіті (сучасній педагогічній теорії та практиці): методологічні проблеми інтеграції; використання інтегративно-диференційованого підходу до структурування змісту знань та освіти, зменшення багатопредметності, укрупнення освітніх галузей; генералізація змісту навчальних предметів (концепція внутрішньо предметної інтеграції); формування системи знань інтегративними методами; поєднання в одних просторово-часових координатах різних технологій, методів, прийомів (концепція синтезу дидактичних систем); укрупнення дидактичних одиниць; інтеграція змісту професійної освіти; взаємозв'язки інтеграції та диференціації; структурування інтегрованих знань і цілісність змісту природничо-наукової освіти; проблеми розробки інтегрованих курсів; технології інтегрування навчальних предметів; інтеграція в ступеневій освіті; імовірно-статистичні аспекти інтеграції; інтеграція елементів контролю в навчанні; інтеграція в теоретичному та практичному навчанні; інтеграція загально-технічних та гуманітарних знань; поєднання в єдине ціле виховання та навчання.

Реалізація процесу розвитку професійно-педагогічної компетентності викладача вищої школи сьогодні передбачає врахування інтегративного підходу, оскільки він визначає створення єдиного, цілісного змісту його професійної діяльності на основі насамперед гармонійної реалізації міждисциплінарних зв'язків у викладанні спеціальних предметів. У цих умовах інтегративний підхід орієнтує на якість професійної діяльності викладача й досягнення ним гарантованого результату в конструюванні та проведенні освітнього процесу, що розглядається як система та процес встановлення інтеграційних зв'язків. Уплив означеного підходу на розвиток професійно-педагогічної компетентності відбувається через інтеграцію різних видів педагогічної діяльності в процесі теоретичного й практичного навчання студентів, максимального його наближення за змістом до сучасних вимог освітнього простору та вимагає розробки інтегрованої навчально-програмної документації та комплексного методичного забезпечення [18, с.11].

Одним із пріоритетних підходів, на якому ґрунтується розвиток професійно-педагогічної компетентності викладача, є *інноваційний підхід*. Актуальні питання розвитку інноваційних процесів в освіті розкривають у своїх дослідженнях О. Дубасенюк, І. Зязюн, М. Кларін, В. Кремень, А. Моїсєєв, А. Пригожін, С. Сисоєва та ін. Спираючись на виокремлену науковцями типологію за сферою поширення інновацій (у навчанні; у вихованні; в управлінні; у перепідготовці кадрів), О. Дубасенюк описує інноваційне поле підготовки та перепідготовки кадрів освіти, яке представляє собою нові методики викладання, нові способи організації занять, а також нові програми перепідготовки кадрів, орієнтовані на зміну вимог до якості освіти (дистанційне навчання; створення мережових структур; т'ютерство; створення інтегрованих міжпредметних курсів з навчання нових професійних груп) [4, с. 21-22].

В. Кравченко, розкриваючи сутність інноваційного підходу в підготовці викладачів до роботи в системі вищої освіти, вказує, що чинниками, які впливають на ефективність професійної педагогічної діяльності науковці визначають: модернізацію освіти та використання інноваційних педагогічних технологій, спрямованих на якісну перебудову освітнього процесу, організаційно-методичного забезпечення високого інтелектуального розвитку фахівців, рівня їхньої самостійної пізнавальної діяльності (Т. Жижко); підвищення цілеспрямованості професійного навчання; посилення мотивації; збільшення інформативної місткості змісту освіти; застосування активних методів і форм навчання; прискорення темпу навчальних дій; розвиток навичок навчальної праці; використання нових інформаційних технологій (Л. Колток) [10, с. 90]. Суголосною є думка Т. Сущенко про те, що вагомі успіхи досягаються там, де викладачі беруть на озброєння нові педагогічні технології високоякісної професійної освіти, опора на які дає можливість успішно готувати студентів до продуктивної кваліфікованої праці, гарантуючи й програмуючи її якість [17, с. 457]. На нашу думку, використання інноваційного підходу до проблеми розвитку професійно-педагогічної компетентності викладача вищої школи передбачає збагачення його позитивним досвідом викладацької діяльності, забезпечення можливостей оволодіння ним інноваційними технологіями викладання фахових дисциплін, формування професійної педагогічної культури, розвиток комунікабельності та культури спілкування.

Помітне місце в реалізації завдань розвитку професійно-педагогічної компетентності викладача займає *креативний підхід*, який у поєднанні із інтерактивним підходом, як зазначає С. Сисоєва, становить стандарт якості підготовки сучасного фахівця [15, с. 201]. Сутність цього підходу розкривається в роботах О. Дубасенюк, Н. Гузій, І. Зязюна, В. Кременя, Н. Кічук, А. Маркової, С. Сисоєвої, Л. Хомич та ін.

Так, С. Сисоєва педагогічну творчість означає як цілісний процес професійної реалізації та самореалізації педагога в освітньому процесі. Дослідниця виділяє найважливіші напрями професійного розвитку сучасного фахівця: розвиток творчого мислення й когнітивних навичок найвищого рівня; формування умінь роботи з ресурсами професійної інформації, необхідні для прийняття й ухвалення

рішень у різних галузях [15, с. 278, 205] На думку О. Дубасенюк, стратегія креативного підходу у вищій освіті передбачає: усвідомлення викладачами власних особистісних і професійних можливостей, розвиток педагогічних здібностей до рівня креативних; задоволення потреби в новизні й нестандартних способах розв'язання професійних проблем; установку на творчість і подолання стереотипних способів та формалізму у професійних діях; прогнозування шляхів і вдосконалення творчого потенціалу [5, с. 26].

Слушним, на нашу думку, є визначення Л. Кондрашової [9, с. 103], яка, розглядаючи проблему реалізації креативного підходу, розуміє його як методологічну спрямованість організації освітнього процесу викладачем, що спрямовується на розвиток у студентів потреби новизни, нестандартного розв'язання навчальних задач і дозволяє шляхом активізації їх здібностей забезпечувати стимулювання засвоєння та відтворення навчальної інформації. З позицій креативного підходу розвиток професійно-педагогічної компетентності має стати для викладача творчим потенціалом у педагогічній діяльності, засобом адаптації до змін у професійному середовищі. При цьому означений процес є умовою всебічного розвитку викладача, під час якого реалізуються творчі можливості педагога, здійснюється їх розвиток, а сам процес змінює суб'єкта творчості. У безпосередній педагогічній діяльності застосування креативного підходу в умовах розвитку професійно-педагогічної компетентності переорієнтовує викладача з предметно-змістового аспекту на нестандартні способи задоволення його потреб у новизні й творчості.

**Висновки.** Результати аналізу сучасних методологічних підходів свідчать про значні наукові можливості щодо вивчення та вдосконалення професійно-педагогічної компетентності викладачів. Використання названих методологічних підходів дозволяє забезпечити новизну дослідження, пов'язану з розробкою науково-методичної системи багатопланового та складного розвитку професійно-педагогічної компетентності викладача вищої школи.

Перспективи подальших розвідок полягають у розкритті конкретно-наукової методології, а саме сукупності принципів, методів, процедур, що застосовують у процесі розвитку професійно-педагогічної компетентності викладача вищої школи.

### Література

1. Вознюк О.В. Цільові орієнтири розвитку особистості у системі освіти : інтегративний підхід: [монографія] / О. В. Вознюк, О. В. Дубасенюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – 684 с.
2. Галус О.М. Наукові підходи щодо професійної підготовки майбутніх педагогів у ступеневому вищому навчальному закладі / О.М. Галус // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. Серія: педагогічні та психологічні науки. – 2010. – № 54. – С. 13-17.
3. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження: Методологічні поради молодим науковцям / С.У. Гончаренко. – Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. – 278 с.
4. Дубасенюк О.А. Інновації в сучасній освіті / О.А. Дубасенюк // Інновації в освіті: інтеграція науки і практики: збірник науково-методичних праць / за заг. ред. О.А. Дубасенюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – С.12-28.
5. Дубасенюк О.А. Креативний підхід до професійно-педагогічної підготовки учителів / О.А. Дубасенюк // Креативна педагогіка, 2011. – № 4. – С. 23-28.
6. Дюшеева Н.К. Методологические подходы к профессионально- личностному формированию будущего учителя / Н.К. Дюшеева // Педагогическое образование и наука, 2008. – № 9. – С. 16-23.
7. Іванова С.В. Функціональний підхід до визначення професійної компетентності вчителя та організація її вдосконалення в закладі післядипломної освіти / С.В. Іванова // Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. – 2008. – Вип. 42. – С. 106-110.
8. Інтегративні процеси у професійній освіті: Львівська наукова школа: збірник наукових праць / Укл. Б.Т. Камінський, І.Я. Пастирська. – Львів: Сполом, 2010. – 268 с.
9. Кондрашова Л.В. Профессиональное становление студентов в условиях креативного подхода к организации образовательного процесса высшей педагогической школы / Л.В. Кондрашова // Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи: матер. V міжнарод. наук.-практ. конф. – Хмельницький, ХНУ, 2009. – С. 101-105.
10. Кравченко В.М. Інноваційний підхід до професійної підготовки майбутніх викладачів вищої школи / В.М. Кравченко // Науковий журнал «Науковий огляд». – 2016. – № 10 (31). – С. 88-96.
11. Новейший философский словарь. – Минск: Изд. В.М. Скаун, 1998. – 896 с.
12. Новиков А.М. Методология: словарь системы основных понятий / А.М. Новиков, Д.А. Новиков. – Москва : Либроком, 2013. – 208 с.
13. Пак М. Теоретические основы интегративного подхода в процессе химической подготовки учащихся профтехучилищ: дис.... докт. пед. наук: 13.00.02 “Теория и методика обучения”/ Пак Мария – СПб., 1991. – 308 с.
14. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: учеб. пос. / Г.К. Селевко. – Москва : Народное образование, 1998. – 256 с.
15. Сисоєва С.О. Освіта і особистість в умовах постіндустріального світу: Монографія / С.О. Сисоєва. – Хмельницький: ХГПА, 2008. – 324 с.
16. Сластенин В.А. Педагогика: инновационная деятельность / В.А. Сластенин, Л.С. Подымова. – Москва: ИЧП «Издательство Магистр», 1997. – 224 с.
17. Сущенко Т.И. Вузовский педагогический процесс, способствующий формированию национальной творческой элиты / Т.И. Сущенко // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2002. – №2. – С. 62-67.

18. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців на основі інтегративного підходу : методичні рекомендації / І.М. Козловська, Я.М. Собко, О.О. Стечків, О.М. Дубницька, Т.Д. Якимович. – Львів: Сполом, 2012. – 64 с.
19. Markocki Z. Nauczyciel – wychowawca wobec nowej rzeczywistości edukacyjnej społeczeństwa / Zygmunt Markocki // KU Dobrej Szkole. Nauczyciele. Technologie kształcenia / Redakcja naukowa Czesław Prewka. – Tom II. – Wyższa Szkoła Humanistyczna TWP w Szczecinie, Instytut Technologii Eksploatacji. – PIB, Radom, 2009. – S. 15-21.

### References

1. Vozniuk O.V. (2009). Tsilovi oriiientyry rozvyrku osobystosti u systemi osvity: intehtyrvnyi pidkhid [Orientations for personal development in the educational system: integrative approach]. Zhytomyr: Zhytomyr Ivan Franko State University (in Ukrainian).
2. Halus O.M. (2010). Scientific approaches to the professional training of future teachers in a graduate higher educational institution. Zbirnik of scientific works of National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine named after Bogdan Khmelnsky. Series: Pedagogical and Psychological Sciences. no. 54. pp. 13-17. (in Ukrainian).
3. Honcharenko S.U. (2008). Pedahohichni doslidzhennia: Metodolohichni porady molodym naukovtsiam [Pedagogical research: Methodological advice for young scientists]. Kyiv-Vinnytsia: DOV Vinnytsia. (in Ukrainian).
4. Dubaseniuk O.A. (2014). Innovatsii v suchasni osviti [Innovation in modern educational]. Innivatsii v osviti: intehtatsiia nauky i praktyky [Innovation in Education: integrating Science and Practice]. Zhytomyr: Zhytomyr Ivan Franko State University, pp. 12-28. (in Ukrainian).
5. Dubaseniuk O.A. (2011). Kreatyvnyi pidkhid do profesiino-pedahohichnoi pidhotovky uchiteliv [Creative approach to professional and pedagogical preparation of teachers]. Creative pedagogy. no. 4. pp. 23-28. (in Ukrainian).
6. Diusheieva N.K. (2008). Metodologicheskie podkhody k professionalno-lichnostnomu formirovaniu budushchego uchitelia [Methodological approaches to professional-personal formation of the future teachers]. Pedagogical education and science. no. 9. pp.16–23. (in Russian).
7. Ivanova S.V. (2008). Funktsionalnyi pidkhid do vyznachennia profesiinoi kompetentnosni vchytelia ta orhanizatsiia ii vdoskonalennia v zakladi pislidyplomnoi osvity [A functional approach to determining the professional competence of the teacher and the organization and improvement of the postgraduate educational institution]. Visnyk of Zhytomyr Ivan Franko State University. vol. 42. pp. 106-110. (in Ukrainian).
8. Kaminskyi B.T., Pastyrskaya, I.Ia. (2010). Intehtyrvnyi prorsesy u profesiinii osviti: Lvivska naukova shkola [Integrative Processes in Professional Education: Lviv Scientific School]. Lviv: Spolom. (in Ukrainian).
9. Kondrashova L.V. (2009). Professionalnoe stanovlenie studentov v usloviakh kreativnogo podkhoda k organizatsii obrazovatel'nogo protsesa vysshei shkoly [Professional formation of students in the conditions of a creative approach to the organization of the educational process of higher pedagogical schools]. Proceedings of the Profesiine stanovlennia osobystosti: problemy i perspektyvy. (V mizhnar. nauk.-prakt. konf.). Khmelnsky. KhNU. pp. 101-105. (in Ukrainian).
10. Kravchenko V.M. (2016). Innovatsiinyi pidkhid do profesiinoi pidhotovky maibutnikh vykladachiv vyshchoi shkoly [Innovative approach to the professional training of future high school teachers]. Scientific journal Scientific Review, no. 10 (31). pp. 88-96. (in Ukrainian).
11. V.M. Skakun (1998) Noveishiy filisofskiy slovar [Newest philosophical dictionary], Minsk: V.M. Skakun. (in Russian).
12. Novikov A.M., Novikov D.A. (2013). Metodologiya: slovar sistemy osnovnykh poniatii [Methodology: a dictionary of the system of basic concepts]. Moscow: Librokom. (in Russian).
13. Pak M. (1991). Teoreticheskie osnovy integrativnogo podkhoda v protsesse khimicheskoy podgotovki uchashchikhsya proftekhuchilishch [Theoretical bases of the integrative approach in the process of chemical preparation of students of vocational schools]. Doctor's thesis. St. Petersburg, 308 p. (in Russian).
14. Selevko H.K. (1998). Sovremennye obrazovatelnye tekhnologii [Modern educational technology]. Moscow: Public educational. (in Russian).
15. Sysoeva S.O. (2008). Osvita i osobystist v umovakh postindustrial'nogo svitu [Educational and personality in the postindustrial world]. Khmelnsky: KhHPA. (in Ukrainian).
16. Slattenin V.A., Podymova, K.S. (1997). Pedagogika: innovatsionnaya deiatelnosn [Pedagogy: innovative activity]. Moscow: Master. (in Russian).
17. Sushchenko T.I. (2002). Vuzovskiy pedagogicheskii protses, sposobstvuiushchii formirovaniyu natsionalnoi tvorcheskoi elity [University pedagogical process, contributing to the formation of a national creative elite]. The theory and practice of managing social systems, no. 2. pp. 62-67. (in Russian).
18. Kozlovskaya I.M., Sobko, I.A. & Stechkevych O.O. (2012). Formuvannia profesiinoi kompetentnosni maibutnikh fakhivtsiv na osnovi intehtyrvnogo pidkhody [Formation of professional competence of future specialists on the basis of an integrative approach]. Lviv: Spolom. (in Ukrainian).
19. Markocki Z. Nauczyciel – wychowawca wobec nowej rzeczywistości edukacyjnej społeczeństwa / Zygmunt Markocki // KU Dobrej Szkole. Nauczyciele. Technologie kształcenia / Redakcja naukowa Czesław Prewka. – Tom II. – Wyższa Szkoła Humanistyczna TWP w Szczecinie, Instytut Technologii Eksploatacji. – PIB, Radom, 2009. – S. 15-21. (in Polish).